

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อที่สำคัญ ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

2.1 ความหมายของหลักสูตร

2.2 ความสำคัญของหลักสูตร

2.3 องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร

2.4 การพัฒนาหลักสูตร

3. สาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

3.1 หลักการและจุดหมายของหลักสูตร

3.2 โครงสร้าง

3.3 การจัดหลักสูตร

3.4 การจัดเวลาเรียน

3.5 การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

3.6 การจัดการเรียนรู้

3.7 สื่อการเรียนรู้

3.8 การวัดผลประเมินผล

3.9 เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.10 การกำกับ ติดตาม ประเมินผลและรายงาน

4. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

4.1 ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

4.2 ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

4.3 การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

- 4.3.1 การเตรียมความพร้อม
- 4.3.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- 4.3.3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร
- 4.3.4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร)
- 4.3.5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล
- 4.3.6 การสรุปผลการดำเนินงาน
- 4.3.7 การปรับปรุงพัฒนา
- 4.4 ตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
- 4.5 แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- 4.6 แนวทางการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา
- 5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สภาพทั่วไปของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออก

สภาพทั่วไปของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ในภาคตะวันออก เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกของประเทศ มีรายละเอียดดังนี้

1. โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาค
ตะวันออกมีโรงเรียนในสังกัดกระจายอยู่ตามพื้นที่ 8 จังหวัด ได้แก่ จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี
ตราด นครนายก ปราจีนบุรี ระยองและสระแก้ว รวม 184 โรงเรียน

จังหวัดจันทบุรี	มีโรงเรียน	จำนวน	24	โรงเรียน
จังหวัดฉะเชิงเทรา	มีโรงเรียน	จำนวน	32	โรงเรียน
จังหวัดชลบุรี	มีโรงเรียน	จำนวน	34	โรงเรียน
จังหวัดตราด	มีโรงเรียน	จำนวน	16	โรงเรียน
จังหวัดนครนายก	มีโรงเรียน	จำนวน	11	โรงเรียน
จังหวัดปราจีนบุรี	มีโรงเรียน	จำนวน	26	โรงเรียน
จังหวัดระยอง	มีโรงเรียน	จำนวน	20	โรงเรียน
จังหวัดสระแก้ว	มีโรงเรียน	จำนวน	21	โรงเรียน

2. การศึกษาระดับมัธยมศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (ช่วงชั้นที่ 3) เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน พัฒนาความสามารถ ทักษะ พื้นฐานด้านการเรียนรู้ และทักษะในการดำเนินชีวิต ให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนตนและชุมชน มีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 (ช่วงชั้นที่ 4) มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะ เฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยีเพื่อให้เกิด ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาคือ และการประกอบอาชีพมุ่งมั่น พัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนด้านต่าง ๆ ลักษณะหลักสูตรในช่วงชั้นนี้จัดเป็นหน่วยกิต เพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการจัดแผนการเรียนรู้ที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

มีผู้ให้นิยามความหมายของหลักสูตรไว้หลายท่านดังนี้

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 16) กล่าวว่า หลักสูตรเปรียบเหมือนแบบแปลนการจัดการเรียนการสอนความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรและการเรียนการสอนจะทำให้การจัดการศึกษาดำเนินไปด้วยดีตั้งแต่ตัวผู้เรียนเอง และช่วยให้ครูอาจารย์มีทิศทาง และมีสิ่งกำหนดในการสอนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ วิธีสอน สื่อการสอน การวัดและประเมินผล หลักสูตรจึงมีความสำคัญเป็นแผนยุทธศาสตร์ประกอบด้วยประสบการณ์ทางการเรียนซึ่งได้วางแผนไว้ล่วงหน้า เพื่อมุ่งหวังจะให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ

ถาวร บัวศรี (2542, หน้า 7-8) ได้สรุปความหมายของหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นสิ่งที่ต้องมีการวางแผนล่วงหน้าก่อนนำมาใช้โดยจะต้องกำหนดจุดหมายและจุดประสงค์ให้แน่นอนลงไปว่า ต้องการให้เกิดผลแก่ผู้เรียนอย่างไรในการกำหนดจุดหมายจะต้องยึดเป้าประสงค์ของการศึกษาเป็นหลัก ดังนั้นจุดหมายและจุดประสงค์ของหลักสูตรแต่ละระดับการศึกษาของแต่ละประเทศย่อมแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับเป้าหมายการศึกษาของประเทศนั้น ๆ

2. หลักสูตรไม่ใช่รายวิชาหรือเนื้อหาสาระของวิชาแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลรวมของการผสมผสานหรือบูรณาการระหว่างองค์ประกอบหลายอย่าง ซึ่งเมื่อรวมกันเข้าแล้วจะส่งผล

ออกมาในรูปของมวลประสบการณ์ ในขณะที่ตัวกันองค์ประกอบเหล่านั้นไม่ได้มีความเป็นเอกเทศ แต่จะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ดังนั้นในการออกแบบองค์ประกอบไม่ว่าองค์ประกอบใด ๆ ก็ตามเช่น จุดหมาย เนื้อหา จำเป็นต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อองค์ประกอบอื่นด้วย

3. การที่หลักสูตรเป็นเพียงแผน ซึ่งให้เห็นว่า ผู้ที่นำหลักสูตรไปใช้หรือครูหรือผู้สอน จะต้องอ่านแผนให้เข้าใจและจะต้องแปลออกเป็นแผนปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของตน

4. คำว่า โปรแกรมการศึกษา ซึ่งให้เห็นว่าหลักสูตรแต่ละหลักสูตรนั้นไม่สามารถนำมาใช้ได้ทั่วไป แต่จะถูกจำกัดให้อยู่ในกรอบของโปรแกรมการศึกษา เช่น หลักสูตรอาชีวศึกษา หลักสูตรระดับประถมศึกษา เป็นต้น

5. การที่หลักสูตรมุ่งสร้างพัฒนาการด้านต่าง ๆ แก่ผู้เรียนหมายความว่า ในการออกแบบหลักสูตร ผู้ออกแบบจะต้องคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญา และสังคม

6. เนื่องจากผู้เรียนจะต้องมีชีวิตเติบโตในสังคมของตน ดังนั้น ผู้จัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ที่อยู่รอบตัวผู้เรียนด้วย

7. การที่หลักสูตรเป็นแผนซึ่งแสดงแนวทางในการจัดมวลประสบการณ์แก่ผู้เรียนย่อมแสดงถึงเจตนารมณ์หลายอย่าง เช่น จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไร มีทักษะด้านใด ใช้วิธีการเรียนการสอนอย่างไร ประเมินผลอย่างไร และใช้ครูที่มีคุณสมบัติอย่างไร เป็นต้น ดังนั้นการออกแบบหรือพัฒนาหลักสูตร จึงจำเป็นจะต้องอาศัยผู้มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์กว้างขวาง และจะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้มีประสบการณ์หลายฝ่าย

วารินทร์ สิ้นสูงสุด (2542, หน้า 12) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้ผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เพื่อให้บรรลุตามจุดหมายของการศึกษา

วิชัย ประสิทธิ์วิฑูริ์ (2542, หน้า 4) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียน โดยมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอน กำหนดไว้ในเอกสารแม่บทในการจัดการเรียนการสอนตามระดับชั้น

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2546, หน้า 69) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตรมีความหมายหลายนัย เช่น หมายถึง รายวิชาหรือเนื้อหาสาระ ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามเกณฑ์ที่คาดหวังและยังหมายรวมถึงกระบวนการวิชาที่กำหนดไว้ในแผนการเรียน แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนจะได้รับจากโปรแกรมการศึกษาต่าง ๆ ตามช่วงระยะเวลาที่จัดเตรียมไว้สำหรับกิจกรรมหนึ่ง ๆ ตามที่สถานศึกษากำหนด

คาสเวล และแคมเบล (Caswell & Cambell, 1935, p. 66 อ้างถึงใน สุนทร บำเรอราช, 2536, หน้า 3) ได้ให้คำจำกัดความว่า หลักสูตรเป็นสิ่งที่ประกอบด้วยประสบการณ์ทั้งหมดของเด็ก ภายใต้การแนะนำของครู

ไทเลอร์ (Tyler, 1949, p. 49 อ้างถึงใน สุนทร บำเรอราช, 2536, หน้า 3) ได้สรุปว่า หลักสูตรเป็นสิ่งที่เด็กจะต้องเรียนรู้ทั้งหมดโดยมีโรงเรียนเป็นผู้วางแผนและกำกับ เพื่อให้บรรลุถึง จุดมุ่งหมายของการศึกษา

ทาบา (Taba, 1962, pp. 10-11) ได้สรุปคำจำกัดความของหลักสูตรไว้ 2 แนวคิดคือ

1. หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทุกอย่างที่โรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียน เพื่อให้ เกิดการเรียนรู้ตามที่ต้องการ

2. หลักสูตร หมายถึง จุดประสงค์กับคำอธิบายรายวิชา

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974, p. 11) ได้สรุปว่า หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทั้งปวงที่โรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียนเพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้ และพัฒนา ตนเองไปในทางที่โรงเรียนปรารถนา

เรแกน (Ragan, 1977, p. 192) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ของเด็ก ที่โรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบจัดให้ และประสบการณ์ดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นผลแห่งเจตนาของผู้ใหญ่

จากความหมายของหลักสูตรดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ ทั้งหลายทั้งปวง ที่ได้มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าที่จะจัดให้กับผู้เรียนทั้งในระบบ นอก ระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการจัดการศึกษาทุกกลุ่มเพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และให้ผู้เรียน ได้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมประเทศชาติ และพลโลก

ความสำคัญของหลักสูตร

จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช และคณะ (2536, คำนำ) กล่าวว่าหลักสูตรเปรียบเสมือนผังใน การวางแผนการจัดการศึกษาไว้ล่วงหน้า หลักสูตรที่ดีต้องมีลักษณะยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนได้

สุวรรณ ตังไชยศรี (2539, หน้า 9 อ้างอิงจาก Saylor & Alexander, 1966, p. 5) กล่าวว่า หลักสูตรเปรียบเสมือนแผนการเดินทาง และตารางที่ยืดหยุ่นได้ในการดำเนินการศึกษาหลักสูตร จะถูกสร้างขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาวิชาการบริหารโรงเรียนและวิชาการต่าง ๆ ทางด้าน การศึกษาระดับชั้นต่าง ๆ รวมอยู่ด้วย

ธำรง บัวศรี (2542, หน้า 7-8) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า สิ่งสำคัญ ประการหนึ่งในการจัดการศึกษา คือ การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เพื่อให้แน่ใจว่าเยาวชน

แต่ละวัยและแต่ละระดับการศึกษาได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกัน กล่าวคือ มีแนวทางที่กำหนดไว้ว่าควรเรียนรู้อะไร เนื้อหาสาระมากน้อยแค่ไหน ควรได้รับการฝึกฝนอบรมให้มีทักษะด้านใด และควรมีพัฒนาการในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาอย่างไรเมื่อพิจารณาข้อความที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าปัจจัยสำคัญอันดับแรกที่จะให้ความมั่นใจได้ว่าเยาวชนรวมทั้งผู้เรียนทั้งหมดจะได้รับการศึกษาตามที่มุ่งหวังไว้ก็คือหลักสูตรนั่นเอง โดยเฉพาะเมื่อมีหลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียนแล้วเป็นที่หวังได้ว่าผู้เรียนแต่ละสาขา และแต่ละระดับการศึกษา จะได้รับการศึกษาในแนวเดียวกัน และถึงแม้ว่าในการปฏิบัติผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์แตกต่างกันไปบ้างแต่การเรียนรู้การสอนย่อมจะมุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 17) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นองค์ประกอบอันสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของการจัดการศึกษาเพราะหลักสูตรจะเป็นโครงร่างกำหนดไว้ว่าจะให้เด็กได้รับประสบการณ์อะไรบ้าง จึงจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและสังคม หลักสูตรเป็นแนวทางที่จะสร้างความเจริญเติบโตให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้หลักสูตรยังเป็นเครื่องมือให้เห็นโฉมหน้าของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นอย่างใ้ไปอีกด้วย

ในการจัดการศึกษาที่จะบรรลุเป้าหมายได้นั้นต้องอาศัยหลักสูตรเป็นเครื่องมือนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ถ้าปราศจากหลักสูตรเสียแล้วการจัดการศึกษาจะไม่มีวันสำเร็จลุล่วงไปตามเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้ได้เลย หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของการศึกษาจากความสำคัญของหลักสูตรดังกล่าว พอสรุปได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นเสมือนเป้าหมายลอมพลเมืองให้มีคุณภาพ
2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
3. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา
4. ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครู
5. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของเด็กตามจุดหมายของการศึกษา
6. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่าผู้เรียนและสังคมควรจะได้รับสิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์แก่เด็กโดยตรง
7. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า เนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างราบรื่นเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม
8. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า วิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปด้วยความราบรื่นและผาสุกเป็นอย่างไร
9. หลักสูตรย่อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตว่าเป็นเช่นไร

10. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะและเจตคติของผู้เรียนในอันที่จะอยู่ร่วมในสังคมและบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและชาติบ้านเมือง

จากความสำคัญของหลักสูตร ดังกล่าวสรุปได้ว่าหลักสูตรมีความสำคัญเนื่องจากเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียน ในแต่ละช่วงชั้นให้ได้รับมวลประสบการณ์ที่ทัดเทียมกัน เพื่อบ่มบ่มที่จะพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ได้บนพื้นฐานของความเป็นไทยและความเป็นสากล รวมทั้งมีความสามารถในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล

องค์ประกอบของหลักสูตร

นักการศึกษาได้กำหนดให้หลักสูตรประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

สุจริต เพียรชอบ (2533, หน้า 17) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 5 ประการ คือ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหา กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ และการประเมินผลหลักสูตร

สุนทร บำเรอราช (2536, หน้า 49-50) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรกับโครงสร้างของหลักสูตรเป็นเรื่องที่แตกต่างกัน เรื่องของโครงสร้างคือสิ่งที่ก่อให้เกิดรูปร่าง และมักจะลงหนักว่าส่วนองค์ประกอบคือส่วนเสริมให้โครงสร้างมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ฉะนั้นองค์ประกอบของหลักสูตรจึงได้แก่สิ่งต่อไปนี้

1. เอกสารหลักสูตร หลักสูตรทุกหลักสูตรจะมีเอกสารหลักสูตรบางที่เรียกว่า หลักสูตรแม่บท เช่น หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เป็นเอกสารที่มีเนื้อหาถึง 426 หน้า โดยกำหนดสาระสำคัญเรียงลำดับดังนี้

- 1.1 คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องให้ใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
- 1.2 คำนำ เป็นการชี้แจงเกี่ยวกับความเป็นมาของหลักสูตรฉบับนี้
- 1.3 ข้อความต่าง ๆ ของหลักสูตรประกอบด้วย
 - 1.3.1 หลักการ
 - 1.3.2 จุดหมาย
 - 1.3.3 โครงสร้างและเนื้อหา
 - 1.3.4 การเรียนการสอน
 - 1.3.5 เวลาเรียน
 - 1.3.6 การวัดผล การประเมินผล และการติดตามผล

1.4 รายละเอียดของกลุ่มวิชาต่าง ๆ

1.5 คำสั่งต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร

2. หนังสือเรียนและเอกสารประกอบการเรียน หนังสือเรียนหรือแบบเรียนมีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรมาก เพราะครูในโรงเรียนต่าง ๆ จะใช้แบบเรียนเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญในการพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3. ระบบการประเมินผลการศึกษาการประเมินผลการศึกษาเป็นส่วนสำคัญยิ่งในขอบเขตของหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องเกี่ยวข้องกับการทดสอบทุกรูปแบบที่ใช้

4. แนวการสอนหรือคู่มือการสอนวิชาต่าง ๆ แนวการสอนหรือคู่มือการสอนวิชาต่าง ๆ เป็นเอกสารอีกประเภทหนึ่ง นอกเหนือจากหนังสือและเอกสารประกอบการสอน

5. ครูหรือผู้สอน ครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของหลักสูตร เพราะครูเป็นผู้ใช้หลักสูตร

6. กิจกรรมและการจัดประสบการณ์กิจกรรมและการจัดประสบการณ์ เป็นองค์ประกอบอีกส่วนหนึ่งของหลักสูตร

7. สื่อการสอนและอุปกรณ์การสอนสื่อการสอนและอุปกรณ์การสอนเป็นส่วนประกอบของหลักสูตร มีบทบาทสำคัญคือเป็นเครื่องมือของครูที่จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุถึงจุดประสงค์ของหลักสูตร ได้รวดเร็วและชัดเจนขึ้น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 5) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบไปด้วย 4 ส่วนคือ วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา วิธีการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และวิธีการประเมินผล

พิสมัย ถิระแก้ว (2541, หน้า 9) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรนั้น ต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญอย่างน้อย 4 ส่วน คือ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผล

ธำรง บัวศรี (2542, หน้า 8-9) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร มีดังต่อไปนี้

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา (Education Goals and Policies) หมายถึงสิ่งที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา

2. จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) หมายถึงผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน หลังจากเรียนจบหลักสูตรไปแล้ว

3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (Types and Structures) หมายถึงลักษณะและแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชาหรือกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์

4. จุดประสงค์ของวิชา (Subject Objectives) หมายถึงผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน หลังจากที่ได้เรียนวิชานั้นไปแล้ว

5. เนื้อหา (Content) หมายถึงสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทักษะและความสามารถที่ต้องการให้มี รวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ

6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (Instructional Objectives) หมายถึงสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้มีทักษะและความสามารถ หลังจากที่ได้เรียนรู้เนื้อหาที่กำหนดไว้

7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instructional Strategies) หมายถึงวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้

8. การประเมินผล (Evaluation) หมายถึงการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนและหลักสูตร

9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (Curriculum Materials and Instruction Media) หมายถึง เอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นฟิล์ม แถบวีดิทัศน์ ฯลฯ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา เทคโนโลยีการศึกษาและอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542, หน้า 50-52) กล่าวว่า หลักสูตรไม่ว่าจะเป็นการออกแบบ ในลักษณะใดก็ตาม จะต้องประกอบด้วย

1. จุดหมายและจุดประสงค์ (Aims and Objective)
2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์ (Contents and Experiences)
3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation)
4. การประเมินผล (Evaluation)

ตำลี รักสุทธี (2544, หน้า 10) กล่าวว่า หลักสูตรโดยส่วนรวมจะมีองค์ประกอบดังนี้

1. หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรวมทั้ง แผนดำเนินการเกี่ยวกับกระบวนการใช้หลักสูตรด้านอื่น ๆ ของกลุ่มวิชา รายวิชาต่าง ๆ
2. ระเบียบการวัดผลและประเมินผลการเรียนและคู่มือการประเมินผลการเรียนในแต่ละระดับ
3. สื่อการเรียนการสอน ที่ปรากฏในรูปของหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบและสื่อ ในลักษณะอื่น ๆ

กรมวิชาการ (2545, หน้า 1-34) ได้กำหนดรายละเอียดของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง การจัดหลักสูตร การจัดเวลาเรียน การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน เอกสารหลักฐานการศึกษา การเทียบโอนผลการเรียน การพัฒนาศักยภาพครู การจัดหลักสูตรสถานศึกษาและการกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

ทาบ (Taba, 1962, p. 10) ได้กล่าว หลักสูตรควรมีองค์ประกอบ 4 ประการด้วยกันคือ

1. วัตถุประสงค์ (ซึ่งอาจจะเป็นวัตถุประสงค์ทั่วไปของหลักสูตรหรือวัตถุประสงค์รายวิชา)

2. เนื้อหาวิชาและจำนวนคาบการเรียนการสอนของแต่ละวิชา

3. กระบวนการเรียนการสอนหรือกิจกรรม

4. การประเมินผลตามวัตถุประสงค์

จากองค์ประกอบของหลักสูตรดังกล่าว สรุปได้ว่าองค์ประกอบของหลักสูตรย่อมประกอบไปด้วย องค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่

1. หลักการและจุดหมายของหลักสูตร

2. โครงสร้าง

3. สารและมาตรฐานการเรียนรู้

4. การจัดการเรียนรู้

5. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตร ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

ทาบ (Taba, 1962, p. 454 อ้างถึงใน พิสมัย ถิระแก้ว, 2541, หน้า 25) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรอันเดิม ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการวางจุดหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมดตั้งแต่จุดหมายและวิธีการและการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้ จะมีผลกระทบทางด้านความคิดของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วน โดยไม่เปลี่ยนแนวคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1971, p. 7) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า เป็นการจัดทำหลักสูตร โดยปรับเปลี่ยนบางส่วนของหลักสูตรเดิมให้ดีขึ้นและการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ทั้งหมด โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่เลย

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึง การพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หรือการพัฒนาหลักสูตรและการสอน คือ ระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนต่าง ๆ ตลอดจนการวัดและประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไข และการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตร ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริหารและการบริการหลักสูตร

สุนทร บำเรอราช (2536, หน้า 135) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการจัดแนวทางการให้การศึกษา ซึ่งเป็นงานที่มีขอบข่ายกว้างขวางและมีหลายขั้นตอน

vimolratn jaturanant (2541, หน้า 51) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมีความหมายได้ 2 ลักษณะ คือ ความหมายแรก หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น หรือสมบูรณ์ขึ้น และอีกความหมายหนึ่ง หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

วิชัย ประสิทธิ์วิฑูริเวชช์ (2542, หน้า 10) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ หรือการจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นด้วยวิธีการปรับหรือขยายจากแนวความเห็นของนักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว

จากการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว สรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้บังเกิดผลดียิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อผู้เรียน และการพัฒนาหลักสูตรนั้นจะต้องคำนึงถึงหลักการและจุดหมายของหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่ตั้งไว้

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร

vimolratn jaturanant (2541, หน้า 57 – 63) ได้สรุปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรจาก การวิเคราะห์แนวคิดของสังัด อุทรานันท์ (2532) ไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ขั้นที่ 3 การออกแบบหลักสูตร

ขั้นที่ 4 การคัดเลือกเนื้อหาสาระและการจัดประสบการณ์

ขั้นที่ 5 การประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้

ขั้นที่ 6 การนำหลักสูตรไปใช้

ขั้นที่ 7 การประเมินการใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 8 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ทาบ (Taba, 1967, pp. 347 –349 อ้างถึงใน สุนทร บำเรอราช, 2536, หน้า 151) เน้นการพัฒนาหลักสูตรโดยการวิเคราะห์ความจำเป็นพื้นฐานของประชาชน โดยสรุปแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรเป็น 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความจำเป็นของประชาชน
2. กำหนดจุดประสงค์เฉพาะ
3. เลือกเนื้อหาวิชา
4. จัดลำดับเนื้อหาวิชาที่จะสอน
5. เลือกกิจกรรมการเรียนการสอน
6. จัดลำดับกิจกรรมการเรียนการสอน
7. ประเมินผลการใช้หลักสูตร
8. ตรวจสอบความสมดุลของขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ

ไทเลอร์ (Tyler, 1949, p. 6 อ้างถึงใน สุนทร บำเรอราช, 2536, หน้า 148) ได้เสนอว่าขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ควรจัดระบบการวิเคราะห์เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์ว่าจุดมุ่งหมายทางการศึกษาเช่นใดที่โรงเรียนควรแสวงหา

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ว่าประสบการณ์ทางการศึกษาเช่นใด ที่สามารถจะทำให้การเรียน

การสอนบรรลุถึงจุดมุ่งหมายข้างต้น

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ว่าจะจัดระบบการให้การศึกษาดำเนินไปอย่างไร

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ว่าจะทำอย่างไรจึงจะรู้ว่าจุดมุ่งหมายบรรลุถึงเป้าหมาย

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler) ชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนในท้องถิ่นควรแสวงหาจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของตนเอง มิใช่รอพึ่งจากส่วนกลางว่าจะทำอย่างไร

โบแชมป์ (Beauchamp, 1979, p. 13 อ้างถึงใน สุนทร บำเรอราช, 2536, หน้า 150)

ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรว่าจะต้องอาศัยการตัดสินใจ 5 ประการคือ

1. การตัดสินใจเกี่ยวกับการออกแบบหลักสูตร
2. การตัดสินใจสนองทางเลือกของประชาชนทุกสาขาอาชีพ
3. การตัดสินใจเลือกระบบการจัดการวางแผนและทำหลักสูตร
4. การตัดสินใจทำกำหนดแนวทางการบริหารและการใช้หลักสูตร
5. การตัดสินใจเกี่ยวกับการประเมินผลหลักสูตร

โรเจอร์ (Roger, 1979, p. 13 อ้างถึงใน สุนทร บำเรอราช, 2536, หน้า 150) มีแนวคิดว่าการพัฒนาหลักสูตร คือ การพัฒนาคน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร คือการเปลี่ยนแปลงคน การพัฒนาหลักสูตรควรดำเนินการตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเลือกและการกำหนดเป้าหมายของการศึกษา

ขั้นที่ 2 การจัดประสบการณ์ให้กับครู

ขั้นที่ 3 การจัดประสบการณ์ให้กับนักเรียน

ขั้นที่ 4 การจัดประสบการณ์ให้กับผู้ปกครอง

การพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของโรเจอร์ เน้นที่บุคลากรเป้าหมาย 3 ประเภท คือ ครู ผู้เรียน และผู้ปกครอง

จากขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว สรุปได้ว่า ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรควรมีขั้นตอน 5 ประการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐานและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร

ขั้นที่ 2 การยกร่างหลักสูตร (สร้างหลักสูตร หรือ พัฒนาหลักสูตร)

ขั้นที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้

ขั้นที่ 4 การประเมินหลักสูตร

ขั้นที่ 5 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

จากความหมายของหลักสูตร ความสำคัญของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตร จะเห็นได้ว่าทุกอย่างต้องประกอบกันเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศจึงจำเป็นต้องยิ่งในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เป็นเครื่องมือที่มีความเหมาะสมกับยุคสมัย เหมาะกับปัญหาที่ประเทศประสบอยู่และสร้างเยาวชน ประชาชนที่มีความรู้ ความสามารถและ คุณลักษณะที่ประเทศชาติต้องการ ซึ่งหลักสูตรนั้นต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะ ประสบการณ์ และคุณธรรมความดี

จากที่กล่าวมาจึงมีการพัฒนาไปสู่การปฏิรูปการศึกษา ได้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษา

สาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักการและจุดหมายของหลักสูตร

หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาค้นไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงาน ได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ชีดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสังแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

2. สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะ หรือ กระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

2.1 ภาษาไทย

2.2 คณิตศาสตร์

2.3 วิทยาศาสตร์

2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

2.6 ศิลปะ

2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

2.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้น สถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพมุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพ และการมีงานทำ

3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ชูวาทาชา และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

4. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 3 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและ

ค่านิยมของแต่ละกลุ่มเพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

5. เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3	มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800- 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง
ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6	มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง
ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3	มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5-6 ชั่วโมง
ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6	มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

ในส่วนของการจัดการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นการสร้างเสริมพัฒนาการ และเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น กำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้าง ๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดง คุณภาพผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นของสาระการเรียนรู้ แต่ละกลุ่มสถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวนี้ไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาโดยคำนึงถึง สภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้ สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้รายวิชา ใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่มในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 และจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้ หรือรายวิชานั้น ๆ ด้วย สำหรับช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 นั้น ยังไม่ควรให้เลือกเรียนรายวิชาที่เข้มข้น ควรเรียนเฉพาะรายวิชา พื้นฐานก่อน

สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่มในทุกช่วงชั้น ให้เหมาะสมกับ ธรรมชาติการเรียนรู้ และระดับพัฒนาการของผู้เรียน โดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับ คือชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดหลักสูตรเป็นรายปี และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จัดเป็นหน่วยกิตดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และปีที่ 4-6 การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรก ของการศึกษาภาคบังคับ หลักสูตรที่จัดขึ้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและวัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้ และทักษะในการดำรงชีวิต ให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถ

เสริมสร้างสุขภาพส่วนตนและชุมชน มีความภูมิใจความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ มุ่งมั่นพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ

ลักษณะหลักสูตรในช่วงชั้นนี้จัดเป็นหน่วยกิต เพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการ และวิชาชีพ

การจัดเวลาเรียน

ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่น ได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัดเวลาเรียน ในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง ช่วงชั้นนี้เป็นช่วงชั้นแรกของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เด็กจำเป็นต้องพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อช่วยให้สามารถเรียนสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่น ๆ ได้รวดเร็วขึ้น ทักษะเหล่านี้ ได้แก่ ภาษาไทยด้านการอ่านและการเขียน และทักษะคณิตศาสตร์ ดังนั้น การฝึกทักษะด้านการอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณ จึงควรใช้เวลาประมาณร้อยละ 50 ของเวลาเรียนทั้งหมดในแต่ละสัปดาห์ ส่วนเวลาที่เหลือก็ใช้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง การจัดเวลาเรียนในกลุ่มภาษาไทย และคณิตศาสตร์อาจใช้เวลาลดลงเหลือประมาณร้อยละ 40 ของเวลาเรียนในแต่ละสัปดาห์ โดยให้เวลากับกลุ่มวิทยาศาสตร์มากขึ้น สำหรับการเรียนภาษาไทยและคณิตศาสตร์ แม้เวลาเรียนจะลดลงยังคงต้องฝึกฝน ทบทวนอยู่เป็นประจำ เพื่อพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้นสถานศึกษา จะมีเวลาอย่างเพียงพอให้เด็กมีโอกาสนเล่น ทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและปฏิบัติงานต่าง ๆ โดยต้องจัดเวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประมาณร้อยละ 20 ส่วนเวลาที่เหลือ สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมอื่น ๆ ได้ตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี มีเวลาเรียนประมาณวันละ 5-6 ชั่วโมง การกำหนดเวลาเรียน สำหรับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่ม ควรให้สัดส่วนใกล้เคียงกัน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ยังคงมีความสำคัญ ควรจัดเวลาเรียนให้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ สำหรับผู้เรียนที่มีความประสงค์จะศึกษาต่อและจัดรายวิชาอาชีพหรือโครงการอาชีพสำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถที่จะออกไปสู่โลกอาชีพ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค โดยให้ค่าน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา 1 หน่วยกิตและมีเวลาเรียนประมาณวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง การจัดเวลาและสาระการเรียนรู้ในช่วงชั้นนี้ เป็นการเริ่มเข้าสู่การเรียนเฉพาะสาขา จึงให้มีการเลือกเรียนในบางรายวิชาของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้และจัดทำ “รายวิชาเพิ่มเติมใหม่” บางรายวิชาที่น่าสนใจ หรือที่มีความยากในระดับสูงขึ้น เช่น แคลคูลัสในคณิตศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ชั้นสูง สำหรับผู้เรียนกลุ่มสาระนี้ได้ดีเป็นพิเศษ นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถปรับรูปแบบการจัดหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้นได้ในบางกลุ่มสาระ เช่น ศิลปะ ภาษาอังกฤษและเทคโนโลยี ซึ่งยังจำเป็นต้องเรียนอยู่อาจจัดเป็นรายวิชาสั้น ๆ หรือรายวิชาเดี่ยว หรือรวมกันในลักษณะบูรณาการ เมื่อสถานศึกษาจัดการเรียนรู้ได้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ระบุไว้แล้วก็อาจพัฒนาเป็นวิชาเลือกเฉพาะทางในระดับสูงขึ้นไปได้เช่นเดียวกัน

การจัดเวลาเรียนดังกล่าวข้างต้นเป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาในระบบ สถานศึกษาส่วนการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นให้พิจารณายืดหยุ่นเวลาเรียนตามสถานการณ์และโอกาสที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้

การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

การจัดการศึกษาบางประเภทที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ การศึกษาทางด้านศาสนา นาฏศิลป์ กีฬา อาชีวศึกษา การศึกษาที่ส่งเสริมความเป็นเลิศด้านต่าง ๆ การศึกษาสำหรับผู้บกพร่องในด้านต่าง ๆ ผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัวและองค์กรต่าง ๆ การจัดการศึกษาเหล่านี้สามารถปรับใช้มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามความเหมาะสม

การจัดการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครู ผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้นำ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และ

สนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อ และแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้อง แก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน

การจัดการเรียนรู้ นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มี ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้วยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเองเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหา ข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

แนวการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นมีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้ต้องสนองตอบต่อความสนใจ ของผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการเรียนรู้ ทั้งนี้ในแต่ละคาบเวลา เรียนนั้นไม่ควรใช้เวลานานเกินความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่ม สาระในลักษณะบูรณาการที่มีภาษาไทยและคณิตศาสตร์เป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีความสนุกสนาน ได้ปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐานการติดต่อสื่อสารใน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ และพัฒนาลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพ

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายกับช่วงชั้นที่ 1 แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มุ่งเน้นทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การสอนแบบบูรณาการ โครงการ การใช้หัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิด ทักษะในการคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงาน แล้วนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีหลักการ ทฤษฎีที่ยาก ซับซ้อน อาจจัดแยกเฉพาะ และควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานมากขึ้นเพื่อมุ่ง ให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความเข้าใจ และรู้จักตนเองในด้านความสามารถ ความถนัด เพื่อเตรียมตัว เข้าสู่อาชีพ สถานศึกษาต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้เริ่มเน้นเข้าสู่เฉพาะทางมากขึ้น มุ่งเน้นความสามารถ ความคิดระดับสูง ความถนัด และความต้องการของผู้เรียน ทั้งในด้านอาชีพ การศึกษาเฉพาะทาง ตลอดจนการศึกษาต่อ

สื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรสถานศึกษา มุ่งส่งเสริม ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์รวมทั้งมี ความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภทรวมทั้ง

จากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอน ใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ และแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอด ช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อ หรือ ห้องสมุดของสถานศึกษา

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลายทั้ง สื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมี คุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จัก วิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลาเพื่อให้เกิดการใช้สื่อ การเรียนรู้เป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานควรดำเนินการดังนี้

1. จัดทำและจัดหาสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ป็นสื่อการเรียนรู้
2. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน และสำหรับเสริมความรู้ของผู้สอน
4. ศึกษาวิธีการเลือก และการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมหลากหลาย และสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
5. ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเอง และที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมิน สื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่กันอย่างสม่ำเสมอ
6. จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา และในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้าแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้
7. จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น
8. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อ และการใช้สื่อ การเรียนรู้เป็นระยะ ๆ

การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตามศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ ตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียน คือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการคุณธรรม และค่านิยม อันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่/ เพียงใด ดังนั้นการวัดและประเมิน จึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายเน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมผลงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียนที่สำคัญ คือ ตัวผู้เรียน ผู้สอนและพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครู ผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียน แต่ละคนแต่ละกลุ่มสามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมินโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปี และช่วงชั้นสถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาคัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษและกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่า จบการศึกษาลดบังคับ และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือว่า จบการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน

ผู้เรียนผ่านการศึกษาระดับช่วงชั้นตามเกณฑ์ดังนี้

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1, 2 และ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (จบการศึกษาลดบังคับ)

1. ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
2. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
3. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
4. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 (จบการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน)

1. ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้หน่วยกิตครบตามหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนด และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
2. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
3. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
4. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญในการให้ทุกส่วนทุกฝ่ายในสังคม มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา และกระจายอำนาจการศึกษาไปยังท้องถิ่นโดยตรง โดยเฉพาะสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้จัดการเรียนการสอน ดังนั้นเพื่อให้ผลผลิตทางการศึกษา คือ ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม จำเป็นต้องมีระบบการกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทุกกลุ่มทุกฝ่ายมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาเห็นความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค ตลอดจนให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนการวางแผน และดำเนินงานการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง

การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่เป็นกลไกหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่มาตรฐานกำหนด โดยต้องมีการดำเนินการที่เป็นระบบเครือข่าย ครอบคลุมทั้งหน่วยงานในและภายนอกกระทรวง ตั้งแต่ระดับชาติ เขตพื้นที่ และสถานศึกษา ในรูปแบบของคณะกรรมการที่มาจากบุคคลทุกระดับ และทุกอาชีพ ในการกำหนดดูแลและประเมินผลต้องมีการรายงานผลจากทุกระดับให้ทุกฝ่ายรวมทั้งประชาชนทั่วไปทราบ เพื่อค้นหาแนวทางร่วมกันพัฒนาคุณภาพต่อไปเพื่อให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพอย่างแท้จริง ต้องมีการประเมินผลการจัดการศึกษา ทั้งระดับชาติ เขตพื้นที่ และสถานศึกษา

การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้จึงต้องมีหลักสูตรเป็นของตนเอง คือหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้าน หลักสูตรสถานศึกษาจึงประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษา เป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 5)

ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545, หน้า 5-6) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายที่สำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา คือ หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาผู้เรียนให้เรียนอย่างมีความสุข เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญ ๆ มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลมีโอกาใช้ข้อมูลสารสนเทศ และ เทคโนโลยีสื่อสาร หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น สร้างความมั่นใจและให้กำลังใจในการเรียนรู้ และเป็นบุคคลที่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรมสังคม และ วัฒนธรรม โดยเฉพาะพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจและศรัทธาในความเชื่อของตน ความเชื่อและ วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อตัวบุคคลและสังคม สถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและ ความอิสระของผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูลและเป็นอิสระเข้าใจ ในความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมโดยรวม สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรม มีความเสมอภาค มีความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก

หลักสูตรสถานศึกษาจึงเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่าง ๆ ที่เป็น ปัญหา จุดเด่น เอกลักษณะของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ มากำหนด เป็นสาระและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง และเพิ่มเติมสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ หรือรายวิชาได้ตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน โดยความร่วมมือ ของทุกคนในโรงเรียนและชุมชน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ และแผนพัฒนาคุณภาพ เพื่อนำไปสู่ การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพ หลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพต้องเป็นหลักสูตร ที่พัฒนามาจากข้อมูลสารสนเทศด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาและชุมชน สอดคล้องกับหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานมีการระดมทรัพยากรทั้งของสถานศึกษาและชุมชนมาใช้อย่างคุ้มค่า เติบโตตาม ศักยภาพ

บทบาทของหลักสูตรสถานศึกษามีหลายประการ คือ

1. เป็นข้อกำหนดที่ทุกคนในสถานศึกษาต้องปฏิบัติตามเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ตามมาตรฐานที่กำหนด และพัฒนาให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของ ผู้เรียน สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของสถานศึกษาและท้องถิ่น
2. เป็นเอกสารที่บุคคลภายนอกหรือหน่วยงานต่าง ๆ มีไว้ใช้ประโยชน์ในกรณี ที่ต้องการศึกษาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

3. เป็นเอกสารที่ใช้ประกอบการประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อประเมินให้สอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติงานจริงของสถานศึกษา

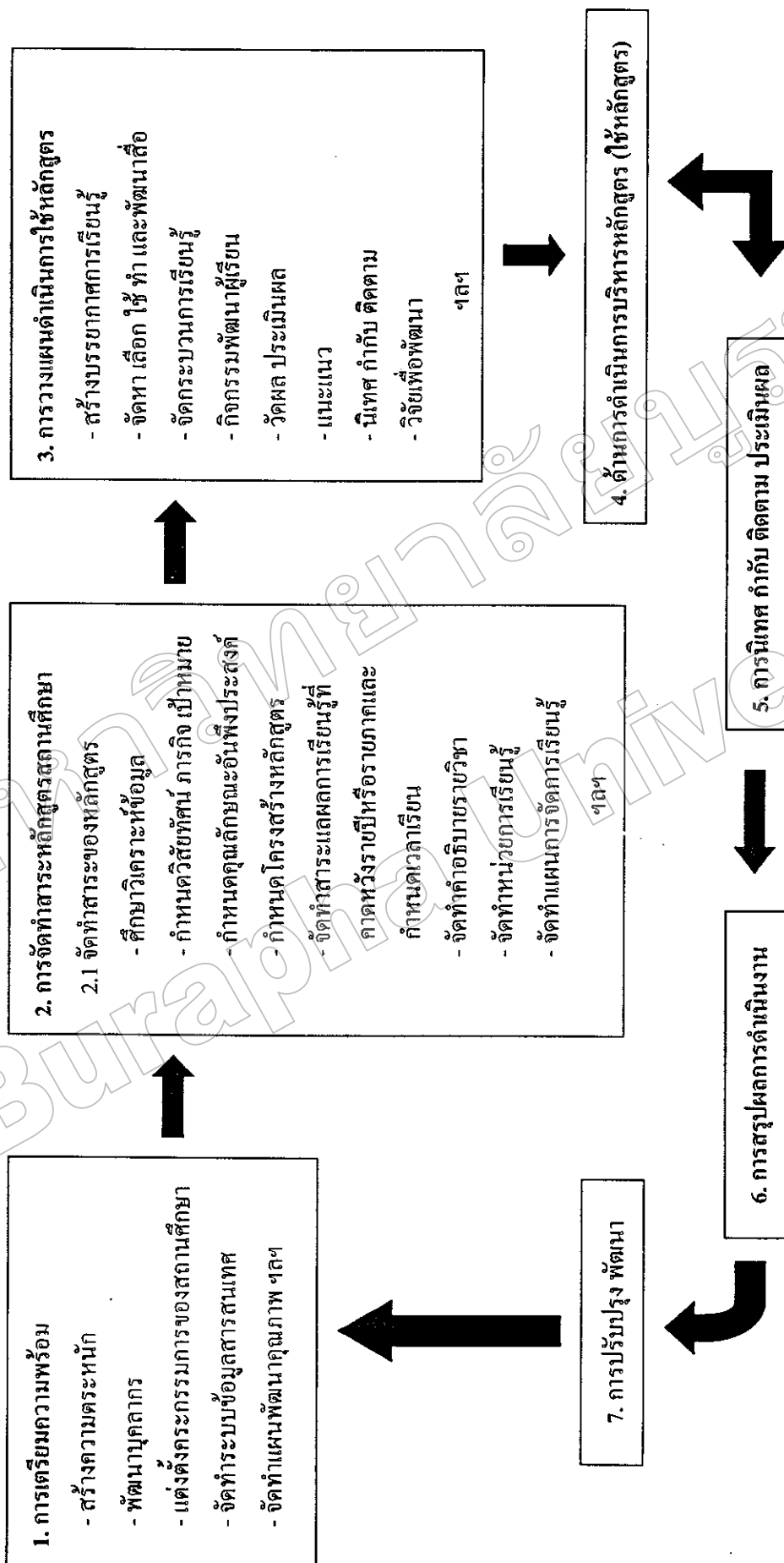
การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

บทบาทสำคัญประการหนึ่งของสถานศึกษาคือ สถานศึกษาต้องสร้างหลักสูตรของตนเองที่เรียกว่า หลักสูตรสถานศึกษา ทำให้ผู้บริหารและครูต้องทำหน้าที่เป็นผู้พัฒนาหลักสูตร ซึ่งหมายถึงการสร้าง การใช้ และปรับปรุงหลักสูตร นอกเหนือจากหน้าที่ในการสอนเมื่อสถานศึกษาสร้างหลักสูตรแล้วในขั้นต่อไปเป็นการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งต้องมีการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักสูตรสถานศึกษาจะมีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการหลักสูตร ผลผลิตจากการบริหารจัดการหลักสูตรจะนำมาเสนอในหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้บุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ทราบว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างไรก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือ การประสานงาน และการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย 7 ภารกิจดังนี้

- ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อม
- ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร
- ภารกิจที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร)
- ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล
- ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินงาน
- ภารกิจที่ 7 การปรับปรุงพัฒนา

ภาพที่ 2 การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา

การเตรียมความพร้อม

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 263) ได้กล่าวถึงการเตรียมบุคลากรว่าก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ควรมีการให้ความรู้และชี้แจงให้ผู้ที่ใช้หลักสูตรมีความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล ซึ่งการเตรียมบุคลากร อาจทำได้หลายวิธี เช่น การประชุมชี้แจง อบรม ประชุม สัมมนา และการเผยแพร่เอกสารและ สื่อมวลชนชนิดต่าง ๆ ในการเตรียมการจัดอบรมครูเพื่อหลักสูตรนั้น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 196) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเมื่อได้จัดทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก่อนนำหลักสูตรไปใช้ ควรได้ทบทวนตรวจสอบหลักสูตรอีกครั้ง ขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้มี ดังนี้ คือ ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้เกี่ยวข้องทราบเป็นระยะ ๆ ในหลาย ๆ รูปแบบ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เอกสาร แผ่นพิมพ์ การอบรมครู ผู้บริหาร ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

ธำรง บัวศรี (2542, หน้า 305) ได้กล่าวว่า การนำเอาหลักสูตรใหม่เข้าแทนที่หลักสูตร เดิมจำสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ก็ต่อเมื่อได้มีการเตรียมการที่จำเป็นอย่างอื่นควบคู่กันไปด้วย สิ่งจำเป็น ที่ต้องเตรียม ได้แก่ การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ การเตรียมอาคารสถานที่ การเตรียมระบบการบริหารของสถานศึกษา การเตรียมงบประมาณ ค่าใช้จ่าย การเตรียมปรับปรุงหลักสูตร การฝึกหัดครูและการเตรียมชุมชนและสังคม

กรมวิชาการ (2545, หน้า 7) ได้กล่าวถึงการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาใน การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. สร้างความตระหนักให้แก่บุคคล ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความสำคัญ ความจำเป็นที่ต้อง ร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา
2. พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา
3. ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการตาม ระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และคณะกรรมการอื่น ๆ ตามความจำเป็น
4. จัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา
5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
6. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้กับผู้ปกครอง นักเรียน หน่วยงาน องค์กรใน ชุมชนทุกฝ่ายได้รับทราบและขอความร่วมมือ

จากแนวความคิดของนักการศึกษาสรุปได้ว่า การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา จะต้องดำเนินการเกี่ยวกับการสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ หลักสูตรให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ จัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาให้เป็นระบบ

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

ถวัลย์ มาศจรัส (2545, หน้า 130) ได้กล่าวถึงการจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษาว่า มีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค
2. กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค
3. กำหนดเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต
4. จัดทำคำอธิบายรายวิชา
5. จัดทำหน่วยการเรียนรู้
6. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

เอกรินทร์ สัมมาสาธิต (2546, หน้า 242-257) ได้กล่าวถึงการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาว่า จะต้องกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย/ จุดหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา การจัดหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การผลิต การเลือกและการใช้สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กรมวิชาการ (2545, หน้า 9) ได้กล่าวถึงการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย ของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
3. กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์
4. กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น และสัดส่วนเวลาเรียน
5. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค
6. จัดทำคำอธิบายรายวิชา
7. จัดทำหน่วยการเรียนรู้
8. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
9. กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
10. กำหนดสื่อการเรียนรู้/ แหล่งการเรียนรู้
11. กำหนดการวัดผลและประเมินผล
12. บริหารจัดการงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากรให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา

จากแนวความเห็นของนักการศึกษาสรุปได้ว่า การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องดำเนินการ โดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดปรัชญาและเป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา กำหนดโครงสร้างหลักสูตรแต่ละช่วงชั้นและจัดสัดส่วนเวลาเรียน กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ กำหนดสาระของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กำหนดสื่อการเรียนรู้และกำหนดการวัดผลและประเมินผล

การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร

เอกรินทร์ สัมหาสาธิต (2546, หน้า 408) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนมีขั้นตอน ดังนี้

1. เลือหาแนวคิดหรือแนวเรื่อง
2. พัฒนาแนวคิดให้สอดคล้องกับปัญหาและความสนใจของผู้เรียน
3. จัดหาแหล่งข้อมูลหรือแหล่งเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับแนวเรื่องที่กำหนด
4. วางแผนการจัดการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด

กำหนด

5. สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้
6. ประเมินผลความก้าวหน้าแต่ละด้านของผู้เรียน
7. ประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละขั้นตอนเพื่อสังเกตพฤติกรรมการเรียนและการมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรมทุกขั้นตอนของผู้เรียน

8. แลกเปลี่ยนข้อมูลและแสดงผลงานจากการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันของผู้เรียน

กรมวิชาการ (2545, หน้า 9) ได้กล่าวถึงการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้
2. จัดหา เลือก ใช้ ทำและพัฒนาสื่อ
3. จัดกระบวนการเรียนรู้
4. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
5. วัดผลและประเมินผล
6. แนะนำ
7. วิจัยเพื่อพัฒนา
8. นิเทศ กำกับ ติดตาม

จากแนวความเห็นของนักการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่าการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรจะต้องดำเนินการโดยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ จัดหา เลือก ใช้ ทำและพัฒนาสื่อ

จัดกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน วัดผลและประเมินผล เน้นแนว การวิจัยเพื่อพัฒนา และการนิเทศ กำกับ ติดตาม

การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร)

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2546, หน้า 124-125) ได้กล่าวถึง ยุทธศาสตร์และกระบวนการบริหารจัดการของสถานศึกษาว่า จะต้องจัดทำระบบการประกันคุณภาพการศึกษาโดยการควบคุม ตรวจสอบ แทรกแซง และประเมินคุณภาพ ตลอดจนให้มีการรายงานผลต่อสาธารณชนอย่างจริงจัง และเที่ยงตรงเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด โรงเรียนจะต้องดำเนินการวางแผน ปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษา และตัวชี้วัดคุณภาพของสถานศึกษา
2. สำรวจจุดอ่อนและจุดแข็งของตนเอง
3. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ
4. ปรับปรุงระบบโครงสร้างการบริหารงานเดิมของโรงเรียนให้สอดคล้องกับ

แผนปฏิบัติการที่กำหนด

5. จัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานให้ครอบคลุมทั้งระดับ โรงเรียน/ หมวด/ ฝ่าย/ งานและ

บุคคล

6. ลงปฏิบัติงานตามแผนและโครงสร้างการบริหารงานใหม่ of โรงเรียน
7. ประเมินตนเองตามสภาพจริงทุกปีการศึกษา (การประเมินภายใน)
8. จัดทำรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียน

ความสำเร็จของการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานขึ้นอยู่กับ

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร
2. การทำงานเป็นทีม
3. การสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคลากรทุกฝ่าย
4. การกำหนดผู้รับผิดชอบให้เหมาะสมกับภาระงานและตำแหน่งงาน
5. การวางแผนกำกับดูแลและการติดตามผลทุกระยะ
6. การมีส่วนร่วมและการปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องโดยให้เกิดการประสานสัมพันธ์

ระหว่างบ้านและโรงเรียน กรมวิชาการ (2545, หน้า 27) ได้กล่าวถึง การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร) ในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. มีการประเมินคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ
 - 1.1 ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
 - 1.2 มีการบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (School Base Management)

2. จัดให้มีการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาโดยองค์กรภายนอก

3. สถานศึกษามีการรายงานการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นประจำ (รายปี/ รายภาค)

จากแนวความเห็นของนักการศึกษาสรุปได้ว่า การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร) สถานศึกษาจะต้องดำเนินการโดยการจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม การประเมินการอ่านคิดวิเคราะห์ และเขียน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล

สัจด์ อุทรานันท์ (2531, หน้า 30-31) ได้กล่าวถึงนิเทศภายในโรงเรียนออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. งานนิเทศทั่วไป เป็นกระบวนการพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่ไม่ใช้การเรียนการสอน

2. งานนิเทศการสอน เป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา การวัดและประเมินผล กรมวิชาการ (2545, หน้า 11) ได้กล่าวถึงการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล ในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร และงานวิชาการภายในสถานศึกษา

2. การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร และงานวิชาการภายนอกสถานศึกษา

จากแนวความเห็นของนักการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล สถานศึกษาจะต้องดำเนินการโดยการแต่งตั้งคณะกรรมการวางแผนการนิเทศ สร้างเครื่องมือ ดำเนินการนิเทศ รวบรวม วิเคราะห์และสรุปผลและรายงาน

การสรุปผลการดำเนินงาน

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 250-251) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการประเมินผลหลักสูตรไว้ดังนี้

1. เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรนั้นโดยดูว่า หลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้น สามารถสนองวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรต้องการหรือไม่ สนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมอย่างไร

2. เพื่ออธิบายและพิจารณาว่า ลักษณะส่วนประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรในแง่ต่าง ๆ เช่นหลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผล สอดคล้องต้องกันหรือไม่ หรือสนองความต้องการหรือไม่

3. เพื่อตัดสินใจว่าหลักสูตรมีคุณภาพดีหรือไม่ เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับการนำไปใช้ มีข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไขอะไรบ้าง

4. เพื่อตัดสินใจว่า การบริหารงานด้านวิชาการและการบริหารงานด้านหลักสูตรเป็นไปอย่างถูกต้องหรือไม่เพื่อหาแนวทางแก้ไขระบบบริหารหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ให้มีประสิทธิภาพ

5. เพื่อติดตามผลผลิตจากหลักสูตร คือ ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังจากการผ่านกระบวนการทางการศึกษามาแล้วตามหลักสูตรว่าเป็นไปตามความมุ่งหวังหรือไม่

6. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขสิ่งบกพร่องที่พบในองค์ประกอบต่าง ๆ ในหลักสูตร เพื่อช่วยในการตัดสินใจควรใช้หลักสูตรต่อไป หรือควรปรับปรุงพัฒนาในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเพื่อยกเลิกการใช้หลักสูตร

กรมวิชาการ (2545, หน้า 27) ได้กล่าวถึงการสรุปผลการดำเนินงานในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. มีการรายงานต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและชุมชนเป็นประจำ
2. มีการประเมินผลการใช้หลักสูตร

จากแนวความเห็นของนักการศึกษาสรุปผลการดำเนินงานสถานศึกษาจะต้องดำเนินการประเมินผลการใช้หลักสูตร สรุปผลการใช้หลักสูตร ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรและจัดทำรายงานประเมินผลเพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ให้ผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชนได้รับทราบ

การปรับปรุงพัฒนา

สุธา พงศ์ถาวรภิญโญ (2546, หน้า 36) ได้กล่าวถึงการปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร ไว้ว่า การปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องดำเนินการนำผลการติดตามและรายงานผลการประเมินไปใช้ในการวางแผน ปรับปรุงการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

กรมวิชาการ (2545, หน้า 27) ได้กล่าวถึงการปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. สถานศึกษานำผลการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหา/ข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร
2. สถานศึกษาดำเนินการปรับปรุง และพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร และปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากแนวความเห็นของนักการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า การปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาเป็นการที่สถานศึกษานำผลจากการนิเทศกำกับ ติดตาม ประเมินผล การสรุปผลการดำเนินงานการใช้หลักสูตรมาปรับปรุงพัฒนาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อผู้เรียน และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและสังคมได้

ตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

1. สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร

1.1 มีข้อมูลที่แสดงความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

1.2 มีเอกสารและหลักฐานเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.3 บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความสนใจ และกระตือรือร้นที่จะหาความรู้เกี่ยวกับ
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

**2. พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ไปใช้
ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา**

2.1 มีคณะทำงานที่รับผิดชอบการศึกษาเอกสารหลักสูตร

2.2 มีข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการศึกษาขั้นพื้นฐานของ
บุคลากรในสถานศึกษา

2.3 มีบัญชีรายชื่อสถานศึกษาและแหล่งการเรียนรู้

**3. คณะกรรมการและคณะกรรมการของสถานศึกษาตามระเบียบของ
กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**

3.1 จัดตั้งคณะกรรมการและคณะกรรมการฯ ตามระเบียบของ
กระทรวงศึกษาธิการ

3.2 คณะกรรมการและอนุกรรมการเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองสอดคล้องกับ
นโยบายของสถานศึกษา

4. จัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา

4.1 มีการจัดทำข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ชุมชน และข้อมูลการดำเนินงานอย่าง
เป็นระบบ

4.2 มีข้อมูลเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต

5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5.1 มีการนำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา ชุมชน มาใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5.2 มีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพของสถานศึกษา

6. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบและขอความร่วมมือ

6.1 มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตร ความเคลื่อนไหวของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้บุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนทราบ

6.2 บุคลากรทุกฝ่ายอาสาที่จะช่วยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ภารกิจที่ 2 จัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา

1. มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา

2. มีกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

3. มีวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายการจัดการศึกษา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

4. มีโครงสร้างหลักสูตร

5. มีคำอธิบายรายวิชาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้งพื้นฐานและเพิ่มเติม

6. มีหน่วยการเรียนรู้

7. มีแผนการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ภารกิจที่ 3 กำหนดแผนการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

1. การบริหารการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.1 มีเอกสาร/หลักฐานการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

1.2 มีการจัดทำสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระ/ รายวิชาและกิจกรรมที่หลากหลายสอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความสามารถของผู้เรียน

1.3 มีการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ คิด และสรุปเป็นความรู้ และแนวคิดด้วยตนเอง

1.4 มีการสอนซ่อมเสริมและส่งเสริมผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพที่ปรากฏเป็นหลักฐานและตรวจสอบได้

1.5 มีระบบการประเมินผลตามสภาพจริง

1.6 ปฏิบัติตามระเบียบการเทียบโอนผลการเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

2. การบริหารการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.1 มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน

2.2 มีกิจกรรมส่งเสริมบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถ
ทำหน้าที่แนะแนวให้กับผู้เรียน

2.3 มีแผนงาน/ โครงการ/ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมและตอบสนอง
จุดเน้นของสถานศึกษา

3. การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3.1 มีการจัดระดมทรัพยากร เพื่อใช้ในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

3.2 มีเครือข่ายการเรียนรู้ในและนอกสถานศึกษา

3.3 มีสื่อการเรียนรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพียงพอตาม
ความเหมาะสมของสถานศึกษาและชุมชน

3.4 มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

3.5 มีการส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน

3.6 มีการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ภารกิจที่ 4 การดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

1. มีการประเมินคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ

1.1 ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

1.2 มีการบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (School Base Management: SBM)

2. จัดให้มีการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาโดยองค์กรภายนอก

3. สถานศึกษามีการรายงานผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อชุมชนเป็นประจำปี (ปี/ ภาค)

ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล

1. มีคณะกรรมการนิเทศภายในของสถานศึกษา

2. มีแผนงาน/ โครงการนิเทศ ติดตาม กำกับ ในสถานศึกษา

3. มีเอกสารหลักฐานการดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตรที่เป็นปัจจุบัน

4. มีรายงานการนิเทศปรากฏเป็นหลักฐาน

5. มีระบบกำกับ ติดตามและประเมินผล

ภารกิจที่ 6 สรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

1. มีการรายงานต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและชุมชนเป็นประจำ
2. มีการประเมินผลการใช้หลักสูตร

ภารกิจที่ 7 ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรและหลักสูตร

สถานศึกษา

1. นำข้อมูลและปัญหาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมายรวมทั้งยุทธศาสตร์การพัฒนาในปีต่อไป

แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพจะต้องเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรในสถานศึกษา รวมทั้งที่เกี่ยวข้องนอกสถานศึกษาเพื่อระดมความคิด ประสานการณ์ใช้ในการกำหนดหลักสูตรและพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษา

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีข้อควรคำนึง 2 ประการคือ

1. หลักสูตรสถานศึกษาจะต้องเชื่อมโยงกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นกรอบสำคัญของการจัดการศึกษาสำหรับสถานศึกษาทั่วประเทศ ส่วนสำคัญที่ต้องยึดคือ มาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ซึ่งมาตรฐานดังกล่าวเป็นคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียนทั้งประเทศ หลังจากที่จบการศึกษาแต่ละช่วงชั้นหรือจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. หลักสูตรสถานศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ ซึ่งจะเป็นส่วนที่เพิ่มเติมจากข้อ 1 หลักสูตรจะต้องตอบสนองต่อความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียนตามความแตกต่างของแต่ละบุคคลเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาถึงขีดสุด

สถานศึกษาสามารถออกแบบหลักสูตรของตนเองได้อย่างอิสระ โดยยึดนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลักวิชาการที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษามีความถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่นและมีความเป็นไปได้ (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 29)

มีข้อเสนอแนะเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาดังนี้

กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. วิสัยทัศน์ เป็นเจตนารมณ์ อุดมการณ์ หลักการ ความเชื่อ อนาคตที่พึงประสงค์เป็นการคิดไปข้างหน้า มีเอกลักษณ์ สามารถสร้างศรัทธา และจุดประกายความคิดในสภาพการพัฒนาสูงสุด

2. ภารกิจ แสดงวิธีการดำเนินการของสถานศึกษาเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ และนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติต่อไป

3. เป้าหมาย กำหนดเป็นความคาดหวังด้านคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่สถานศึกษากำหนดและสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ซึ่งสามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการ โดยสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมดังกล่าวให้แก่ผู้เรียนเพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วย

1. สาระการเรียนรู้/ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายวิชา หน่วยการเรียนรู้ครบ 8 กลุ่มสาระรายปีหรือรายภาค ทั้งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและเพิ่มเติมตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น

2. มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน

3. เวลาแต่ละกลุ่มสาระ หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายปี หรือรายภาค

การจัดทำสาระของหลักสูตร

1. กำหนดการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค

2. กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค

3. กำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิต

4. จัดทำคำอธิบายรายวิชา

5. จัดทำหน่วยการเรียนรู้

6. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

การออกแบบการเรียนรู้

1. การจัดการเรียนการสอน

2. สื่อการเรียนรู้

3. การวัดผลและประเมินผล

การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1. กิจกรรมแนะแนว

2. กิจกรรมนักเรียน

การกำหนดรูปแบบ วิธีการและเกณฑ์การตัดสิน การวัดและประเมินผลและเอกสารหลักฐานการศึกษา

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปีผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่าจบการศึกษาภาคบังคับและจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือว่า จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน

1. การพัฒนากระบวนการแนะแนว
2. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้และห้องสมุด
3. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ
4. เครือข่ายวิชาการ

การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

จากกระบวนการดังกล่าวข้างต้น สถานศึกษาจะมีรายละเอียดที่ครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้าน ในขั้นนี้จึงเป็นการวิเคราะห์และเรียบเรียงเพื่อให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่สมบูรณ์ การเรียบเรียง เป็นหลักสูตรสถานศึกษา ควรประกอบด้วยส่วนสำคัญดังต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. โครงสร้างหลักสูตร
4. รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้
5. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้
7. การวัดผลและประเมินผล
8. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
9. อื่น ๆ

ทั้งนี้สถานศึกษาอาจกำหนดหัวข้อเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม

แนวทางการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา

การตรวจสอบวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

1. วิสัยทัศน์มีความสอดคล้องกับสภาวะปัจจุบันหรือไม่
2. วิสัยทัศน์ที่กำหนดได้จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องหรือไม่
3. วิสัยทัศน์มีเป้าหมายที่ชัดเจนรองรับหรือไม่
4. ข้อกำหนดภารกิจเป็นการสะท้อนความคิดและการปฏิบัติงานของสถานศึกษาและชุมชนหรือไม่

ชุมชนหรือไม่

5. เป้าหมายสอดคล้องกับวิสัยทัศน์การจัดการศึกษาหรือไม่

6. เป้าหมายมีความชัดเจน และสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
มากน้อยเพียงใด

7. เป้าหมายครอบคลุมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนมากน้อยเพียงใด

การตรวจสอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์กำหนดตามสภาพปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมและ
ค่านิยมของผู้เรียนหรือไม่

2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการและความจำเป็น
ของชุมชนมากน้อยเพียงใด

การตรวจสอบโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา

1. สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายของสถานศึกษามากน้อยเพียงใด

2. สอดคล้องกับ โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมากน้อยเพียงใด

3. เวลาที่กำหนดในแต่ละกลุ่มสาระมีความเหมาะสมกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี
หรือรายภาคมากน้อยเพียงใด

4. สัดส่วนเวลาระหว่างสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กับเพิ่มเติมมีความเหมาะสมมากน้อย
เพียงใด

5. สัดส่วนเวลาที่กำหนดระหว่างสาระการเรียนรู้กับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีความ
เหมาะสมมากน้อยเพียงใด

การตรวจสอบรายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

1. รายวิชาตอบสนองต่อสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นมากน้อยเพียงใด

2. รายวิชา ครอบคลุมผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค และสาระการเรียนรู้
รายปีหรือรายภาคหรือไม่เพียงใด

3. รายวิชามีความชัดเจน สะดวกต่อการนำไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด

การตรวจสอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม
มากน้อยเพียงใด

2. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละระดับชั้นเหมาะสมกับวัย และวุฒิภาวะของผู้เรียน
มากน้อยเพียงใด

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้หรือไม่
อย่างไร

4. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจ ความถนัดของผู้เรียนมากน้อยเพียงใด

การตรวจสอบการจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้

1. สถานศึกษาได้มีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการภายในกลุ่มสาระและระหว่างกลุ่มสาระมากน้อยเพียงใด

2. สถานศึกษาได้มีการวางแผนกำหนดให้ผู้เรียนได้ทำโครงการหรือไม่อย่างไร
3. สถานศึกษาได้มีโครงการที่มีการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระหรือไม่อย่างไร
4. สถานศึกษา ได้กำหนดแนวทางการเรียนในแต่ละชั้นปีหรือไม่ อย่างไร
5. สถานศึกษาจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายพิเศษ อย่างไร

การตรวจสอบการวัดและประเมินผล

1. รูปแบบ วิธีการและเกณฑ์การวัดและประเมินผล ในระดับชั้นเรียนและระดับสถานศึกษาสอดคล้องกับแนวการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมากน้อยเพียงใด

2. รายละเอียด เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและเกณฑ์การจบหลักสูตร เหมาะสมกับผู้เรียนและสภาพชุมชน/ท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด

3. วิธีการประเมินผลสถานศึกษา ได้เน้นการประเมินผลตามสภาพจริงมากน้อยเพียงใด
4. หลักเกณฑ์การประเมิน ออกแบบ ได้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่

การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

ด้านการบริหารงานวิชาการ

แนวการตรวจสอบ

1. สถานศึกษาได้มีการบริหารงานวิชาการเพื่อสนับสนุนการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้อย่างไรบ้าง ตัวอย่างการบริหารงานวิชาการ
2. โครงการประจำของโรงเรียน
3. โครงการบริการและกิจกรรมห้องสมุด
4. การจัดตารางสอนของสถานศึกษา
5. การจัดกลุ่มผู้เรียนและห้องเรียน เป็นการจัดผู้เรียนเข้าชั้นเรียน โดยยึดหลักการจัดตามนโยบายที่ตกลงร่วมกัน
6. การลงโทษ และการให้รางวัลเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
7. การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม กำหนดวิธีการ ส่งเสริม ทั้งตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมเสริมตามความเหมาะสม

8. กิจกรรมวิชาการนอกห้องเรียน

9. โครงการพัฒนาสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครูทุกคนร่วมกันจัดทำ/พัฒนาสื่ออุปกรณ์ รวมทั้งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำ/พัฒนาสื่ออุปกรณ์

10. เครือข่ายวิชาการภายในสถานศึกษา ได้แก่ การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้สอน ทั้งที่รับผิดชอบในชั้นปี หรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

ด้านการบริหารทั่วไป

แนวการตรวจสอบ

1. สถานศึกษาได้จัดการบริหารงานทั่วไป เพื่อสนับสนุนการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้อย่างไรบ้าง ตัวอย่างการบริหารทั่วไป

2. โครงการสร้างบรรยากาศให้ปลอดภัย

3. แหล่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. การประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง ซึ่งต้องมีการประชุมสม่ำเสมอเพื่อการประสานงานและพัฒนางาน

5. อาคารสถานที่สำรวจว่าได้มีการใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมและคุ้มค่ามากน้อยเพียงใด

6. การบริหารและพัฒนาบุคลากร เช่นการจัดครูให้ตรงตามความถนัด ความรู้ความสามารถ รวมทั้งการพัฒนาครู อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

7. งบประมาณ สถานศึกษาควรจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งระดมงบประมาณจากชุมชนหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้อง

8. การพัฒนาคลังและสื่ออุปกรณ์เพื่อการใช้สื่ออุปกรณ์ร่วมกันใช้อย่างประหยัดและคุ้มค่า

9. การตรวจสอบและรายงาน ส่งเสริมให้ผู้สอนประเมินตนเอง ประเมินผลงานเป็นชั้นปี เป็นกลุ่มสาระและประเมินรวมทั้งสถานศึกษา เพื่อจัดทำรายงานต่อสถานศึกษา ผู้ปกครองและต้นสังกัด

การตรวจสอบความเชื่อมโยงและสอดคล้องทั้งหมด

1. ความสอดคล้องของเป้าหมายกับโครงสร้าง

2. ความสอดคล้องระหว่างการจัดการเรียนรู้กับวิสัยทัศน์

3. ความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

4. ความเหมาะสมของงบประมาณและการระดมทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ประสิทธิผลคุ้มค่า

5. การใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในโรงเรียน และชุมชน อย่างเต็มศักยภาพ สรุปหลักสูตรสถานศึกษาเป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่พัฒนาผู้เรียนในด้านต่าง ๆ โดยหลักสูตรที่แต่ละสถานศึกษาได้จัดทำขึ้นนั้นต้องสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

พนัย โพธิ์ศรี (2536) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาในการใช้หลักสูตรมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน จากการพิจารณาเป็นรายข้อพบปัญหาอันดับแรกของแต่ละด้าน คือ ด้านหลักสูตร และองค์ประกอบของหลักสูตร การจัดทำแผนการสอนที่เน้นกระบวนการด้านการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ ด้านการนิเทศและการพัฒนาบุคลากรทางการสอน การส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมสัมมนา และด้านการวัดผลและการประเมินผล การเรียนการสอน ได้แก่ การวัดผลและการประเมินผลในส่วนที่เน้นกระบวนการ และเมื่อเปรียบเทียบปัญหาในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน พบว่า ปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

สมชาย วรภิเษมกุล (2536) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การติดตามการปฏิบัติการใช้หลักสูตรของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์ มีทัศนะว่าการปฏิบัติการใช้หลักสูตรในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนที่บริหารงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีการปฏิบัติการใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิวัฒน์ สัมฤทธิ์วัฒนาสัย (2534) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในทัศนะของผู้บริหารงานวิชาการและผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 7 และ 8 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารงานวิชาการและผู้บริหารโรงเรียน มีปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในด้านบุคลากร ด้านการจัด การเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล รวมทั้งด้านการจัด กิจกรรมนักเรียน อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบปัญหาการใช้หลักสูตรตามทัศนะ

ของผู้บริหารงานวิชาการและผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน พบว่าไม่แตกต่างกัน

สายสวัสดิ์ วิไลกุล (2537) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี มีปัญหาการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบการบริหารหลักสูตรตามตัวแปรขนาดโรงเรียนพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีปัญหาการบริหารหลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก มีปัญหาการบริหารหลักสูตรมากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ทั้ง 3 องค์ประกอบคือ การเตรียมความพร้อมของโรงเรียน การดำเนินการใช้หลักสูตรของโรงเรียน และการประเมินผลการใช้หลักสูตร

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 (2543) ได้ศึกษาเรื่องการเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 5 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการวางแผนประชาสัมพันธ์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน รายการที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ มีกำหนดการในการชี้แจงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่คณะกรรมการบริหารสถานศึกษาไว้ในปฏิทินปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ด้านจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์หลักสูตร รายการที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ มีกำหนดการในการชี้แจงรายละเอียดตามกำหนดการในปฏิทินปฏิบัติงานด้านการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก รายการที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ มีผู้รับผิดชอบในการประสานงาน หรือมีการมอบหมายให้มีการประสานงาน ด้านการเตรียมบุคลากรของสถานศึกษา รายการที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูเข้าร่วมประชุมอบรมเกี่ยวกับหลักสูตร ด้านการมอบหมายงานจัดบุคลากรรายการที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ มีข้อมูลเกี่ยวกับวุฒิ และประสบการณ์ของบุคลากร การจัดแบ่งสายงาน รายการที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ มีแผนภูมิโครงสร้างการบริหารงานอย่างชัดเจน ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก รายการที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ มีการจัดบุคลากรที่รับผิดชอบในการให้บริการ ด้านการจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษา รายการที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ มีผู้รับผิดชอบที่เหมาะสมในการจัดทำข้อมูลของสถานศึกษา ด้านการจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น รายการที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ มีการสำรวจและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิทยาการท้องถิ่น ด้านการจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน รายการที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุดคือ มีผู้รับผิดชอบที่เหมาะสมในการจัดทำข้อมูลความถนัด และความสนใจของนักเรียน ด้านการจัดเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และเอกสารหลักสูตร รายการที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ มีข้อมูลที่เป็นปัจจุบันเกี่ยวกับสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ด้านการจัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

ในโรงเรียน รายการที่โรงเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ มีแผนผังการใช้อาคารเรียนและห้องเรียนมีการมอบหมายงานให้บุคลากรรับผิดชอบเป็นลายลักษณ์อักษร และมีการจัดบริเวณโรงเรียนอย่างสะอาด ร่มรื่นสวยงาม

จิรัญญา เวสสุวรรณ (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองชลบุรีพบว่า การเตรียมความพร้อมนั้น หน่วยงานทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานให้บริการทางการศึกษา มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลพื้นฐาน ประสานงานถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ สนับสนุน งบประมาณ แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ และให้ความเห็นชอบในการดำเนินการสร้างความตระหนักและพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน การตั้งคณะกรรมการและอนุกรรมการ การจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ และการจัดทำแผนการดำเนินการ ปัญหา คือ บุคลากรไม่เข้าใจการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนกับชุมชนมีเวลาว่างไม่ตรงกัน และการรวบรวม ข้อมูลสารสนเทศยังไม่สมบูรณ์ การจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษานั้น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง สถาบันศาสนา องค์กรวิชาชีพ บุคคลในชุมชน สถานประกอบการและหน่วยงานให้บริการทางการศึกษา มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สาระและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีรายภาค คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปัญหา คือ ระยะเวลาไม่เพียงพอ และบุคลากรไม่เข้าใจการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การวางแผนการใช้หลักสูตรนั้น หน่วยงานทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานให้บริการทางการศึกษา มีส่วนร่วม เผยแพร่ประชาสัมพันธ์และรับทราบ ในการดำเนินการประชาสัมพันธ์ เตรียมอาคารสถานที่ เตรียมบุคลากร พัฒนาแหล่งเรียนรู้และห้องสมุด บริการวัสดุหลักสูตรและสื่อ การเรียนการสอน เตรียมงบประมาณ และพัฒนาแหล่งเรียนรู้และห้องสมุด บริการวัสดุหลักสูตรและสื่อ การเรียนการสอน เตรียมงบประมาณ และพัฒนาระบบแนะแนว ปัญหา คือ งบประมาณไม่เพียงพอ การบริหารหลักสูตรนั้น หน่วยงานทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์กรชุมชน บุคคลในชุมชน สถานประกอบการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันศาสนา องค์กรวิชาชีพและหน่วยงานให้บริการทางการศึกษามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ เพื่อสื่อสถานที่และแหล่งเรียนรู้ สนับสนุนงบประมาณ และสื่อวัสดุอุปกรณ์ ประสานงาน แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ และนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน จัดกิจกรรมแนะแนว จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

พัฒนาและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนและวัดผลประเมินผล ปัญหา คือ ตัวแทนชุมชนไม่เข้าใจ การจัด การเรียนการสอนและงบประมาณไม่เพียงพอ

พรพินิจ เสืออ่วม (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของ โรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตร ในสังกัดสำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตพื้นที่นาร่องปฏิรูปการศึกษาชลบุรี พบว่าปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตรในสังกัดสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่นาร่องปฏิรูปการศึกษา ชลบุรีอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการออกแบบการเรียนรู้ ด้านการจัดทำสาระของหลักสูตร ด้านการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจเป้าหมาย เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตร ในสังกัดสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่นาร่องปฏิรูปการศึกษาชลบุรีพบว่า ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย ของโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดเล็ก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ภัทรวดี อุดมมงคล (2545) ได้ศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนแกนนำร่วมพัฒนาหลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการศึกษา สำรวจรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาพบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความคิด ความเชื่อ ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม มาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพ ในท้องถิ่น โดยนำกิจกรรมหรือเนื้อหาในเรื่องการท่องเที่ยว ในท้องถิ่น มาใช้ในการกำหนด สาระการเรียนรู้รายปี/ รายภาค การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยนำกิจกรรมหรือเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียน ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้และประเมินผล การเรียนรู้ตามสาระ การเรียนรู้และ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โรงเรียนขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถนำมาใช้ได้ บุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาที่จะดำเนินการและยังขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียน กับท้องถิ่น

วรรณิ ศิริวัฒน์ (2545) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเมืองพัทยา ผลการวิจัยพบว่า การเตรียมความพร้อม

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีการดำเนินงานทั้งเมืองพัทยาและโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย การสร้างความตระหนักแก่บุคลากรโดยจัดประชุม ชี้แจง ประชุมปฏิบัติการ ให้ความรู้แก่บุคลากร โดยจัดอบรม ประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการ ศึกษาดูงานและศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวทางการจัดทำ หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การจัดทำหลักสูตรตาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการแต่งตั้ง คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาและ คณะอนุกรรมการระดับกลุ่มวิชา จัดทำข้อมูลสารสนเทศ โดยรวบรวมข้อมูลด้านนักเรียน บุคลากร อาคารสถานที่ สังคม เศรษฐกิจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้และชุมชน มีการจัดทำแผนการ ดำเนินงาน คือ จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี แผนปฏิทินปฏิบัติงานและโครงการ การดำเนินการ จัดทำสาระของหลักสูตร มีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านผู้เรียน บุคลากร อาคารสถานที่ เศรษฐกิจ สังคมและชุมชน เพื่อนำข้อมูลมากำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมาย และกำหนดคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ โดยมีผู้บริหาร ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ คณะครูทั้งโรงเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษา ร่วมกันกำหนด จัดทำโครงสร้างของหลักสูตร จัดทำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี/รายภาค โดยให้ ครูตามกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นผู้ทำ มีการจัดทำคำอธิบายรายวิชา จัดหน่วยการเรียนรู้ใช้บูรณาการ หน่วยการเรียนรู้ มีการจัดทำแผนการเรียนรู้แบบรายปีและรายภาค มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็น 2 แบบ คือ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน ประกอบด้วย ลูกเสือ เนตรนารี และกิจกรรม ชุมนุม ชมรม โดยให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ การดำเนินการบริหาร หลักสูตร (ใช้หลักสูตร) มีการเตรียมบุคลากร โดยการ ประชุมชี้แจง การอบรมเชิงปฏิบัติการและ การศึกษาดูงาน จัดครูเข้าสอนตามประสบการณ์ มีการจัดตารางสอน จัดบริการวัสดุหลักสูตร คือคู่มือครู หนังสือ สื่อการสอน กำหนดการสอน แผนการเรียนรู้ มีการนิเทศติดตามผลการใช้ หลักสูตร โดยการสังเกตการสอน เยี่ยมชั้นเรียน มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรที่หลากหลาย รูปแบบ เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน จัดการเรียนรู้เน้นการเรียนรู้ แบบบูรณาการ จัดกิจกรรมการเรียน การสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ วัดและ ประเมินผลจากสภาพจริง ประเมิน จากแฟ้มสะสมงานและประเมินจากการปฏิบัติ

กรมวิชาการ (2546) ได้ติดตาม และประเมินผลการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า การเตรียมความพร้อม ในการจัดทำหลักสูตร สิ่งที่โรงเรียนส่วนใหญ่ได้ดำเนินการแล้ว ได้แก่ การแต่งตั้งคณะกรรมการ สถานศึกษาของโรงเรียน ประชุมชี้แจง อบรม/พัฒนา บุคลากร การแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ ระดับกลุ่มสาระ การศึกษาดูงาน การประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชนรับทราบ โดยการประชุมชี้แจง แจกเอกสาร ติดป้ายโปสเตอร์ แจ้งผ่านนักเรียน มีการจัดทำและนำข้อมูล สารสนเทศมาใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในระดับมาก ในเรื่องข้อมูลบุคลากร นักเรียน

และแหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา บุคลากรของโรงเรียน มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาในระดับมากใน 3 อันดับแรกคือ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การออกแบบ จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การกำหนดโครงสร้างของ หลักสูตรและการจัดสัดส่วนเวลาเรียน และบุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจในระดับน้อย ในเรื่อง การใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนรู้ การออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ และโรงเรียนมี ความพร้อมในการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในระดับน้อย เพราะระยะเวลาในการจัดทำ หลักสูตรมีน้อย บุคลากรมีความรู้เรื่องหลักสูตรยังไม่ชัดเจน ครูยังไม่มั่นใจในการจัดทำหลักสูตร ที่ดำเนินการแล้วถูกต้องหรือไม่ การดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนส่วนใหญ่จัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาโดยคณะครูในโรงเรียน มีการจัดสาระการเรียนรู้ จัดทำผลการเรียนรู้ การวัดผลและประเมิน หน่วยการเรียนรู้ และคาดว่าหลักสูตรสถานศึกษาจะเสร็จทันเปิดภาคเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เช่น ร่วมกำหนด วิสัยทัศน์ คณะอนุกรรมการระดับกลุ่มสาระ ร่วมจัดทำกลุ่มสาระการเรียนรู้ คุณลักษณะที่ พึงประสงค์ โครงสร้างของหลักสูตร สำหรับชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบและ สอดส่องความประพฤติของนักเรียน ร่วมจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน จัดหาเงินทุน และ สนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่และสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ปัญหาที่พบในการดำเนินงาน ได้แก่ ครูเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรการศึกษาไม่ชัดเจน ครูขาดความมั่นใจในการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษา เวลาในการจัดทำหลักสูตรไม่เพียงพอ และบุคลากรมีภาระงานมาก ความต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สนับสนุนเอกสาร/คู่มือในการจัดทำ หลักสูตร นิเทศติดตามกำกับดูแล เป็นพี่เลี้ยงในการทำหลักสูตร และให้คำแนะนำตอบข้อสงสัย/ ปัญหา หน่วยงานที่ต้องการความช่วยเหลือ ได้แก่ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กรมวิชาการ มหาวิทยาลัย และสถาบันราชภัฏ

กรมวิชาการ (2546) ได้ติดตามและประเมินผลการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนนำร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2545 ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่เตรียมบุคลากรโดยใช้วิธีการประชุมชี้แจง/อบรมผู้ที่เกี่ยวข้อง และพบว่าบุคลากร มีความรู้ความเข้าใจการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในระดับมาก โรงเรียนส่วนใหญ่มากกว่า ร้อยละ 77 ได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา สภาพการดำเนินงานทั่วไป พบว่าโรงเรียน มากกว่าร้อยละ 80 ดำเนินการในการกำหนดปรัชญาและเป้าหมายการจัดการศึกษา กำหนด โครงสร้างหลักสูตร คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ส่วนการกำหนดสาระการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียน ร้อยละ 30-64 ได้ดำเนินการไปถึงขั้นการจัดทำผลการเรียนรู้ การกำหนดรายวิชา เวลาเรียน และคาดว่าจะเสร็จทันเปิดสอนภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 ข้อมูลสารสนเทศที่โรงเรียนนำมาใช้

ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสูงสุด คือ ข้อมูลด้านบุคลากร อาคารสถานที่ รองลงมาคือ ความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน ข้อมูลที่นำมาใช้น้อยที่สุด คือ ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น/ วิทยากรภายนอก และการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรับรู้และขอความร่วมมือในการจัดทำหลักสูตร ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาร้อยละ 80 ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษาในส่วนของการวางแผนกำหนดนโยบาย/ จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมต่างของโรงเรียน ปัญหาที่พบในการดำเนินงานส่วนใหญ่ คือ เรื่องระยะเวลาที่ไม่เพียงพอในการจัดทำ รองลงมาคือ การขาดอัตราค่าจ้าง/ บุคลากรไม่เพียงพอ และขาดความรู้/ ความไม่ชัดเจนในการการดำเนินงานบางเรื่อง ความช่วยเหลือที่ต้องการสูงสุด คือ คำแนะนำและการนิเทศ ติดตามอย่างต่อเนื่อง รองลงมาคือ การสนับสนุนในเรื่อง งบประมาณวัสดุ ครุภัณฑ์และเทคโนโลยี ตลอดจนเอกสารความรู้ คู่มือต่าง ๆ ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรมีการวางแผนการปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นตอน มีการตรวจสอบ กำกับ ติดตามการปฏิบัติงานอย่างจริงจังและควรให้ความรู้ในกระบวนการจัดทำที่ชัดเจนให้เข้าใจตรงกันพร้อมกับ มีเอกสารตัวอย่างให้ศึกษาล่วงหน้า และให้มีเวลาในการเตรียมการ 1 ปี

สุชาติ กะไชยวงษ์ (2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตราด พบว่า ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตราด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง พิจารณาเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านการกำกับ ติดตาม ประเมินผล และรายงาน ด้านการดำเนินการจัดทำสาระของหลักสูตร และด้านการเตรียมความพร้อม และเมื่อจำแนกตามประเภทของโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเตรียมความพร้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วนิดา วงษ์นิล (2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ละด้านที่มีความสำคัญอันดับแรก ได้แก่ การเตรียมความพร้อมควรจัดให้มีการอบรม สัมมนา ประชุมเชิงปฏิบัติการชี้แจงให้ครู-อาจารย์ ผู้เกี่ยวข้องรับทราบเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดทำสาระหลักสูตร ควรวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ความพร้อมของโรงเรียนด้านบุคลากร อุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน และแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร ควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ โดยจัดสภาพของโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ การดำเนินการใช้หลักสูตร ควรดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล

ควรส่งเสริมให้ครูปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานและติดตามผลการเรียนของนักเรียน สรุปผล
การดำเนินงาน สถานศึกษาควรจัดทำเอกสารรายงานผลการเรียนของนักเรียน ประชาสัมพันธ์
ให้ผู้ปกครองรับรู้ ปรับปรุงพัฒนา ควรติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการแล้วนำมาปรับปรุงให้
ทันสมัยอยู่เสมอ

งานวิจัยในประเทศ

ไดมูซิโอ (Dimuzio, 1990, p. 3803 – A) ได้ค้นคว้าวิจัยเรื่อง ขนาดของโรงเรียน
บรรยาภาสในโรงเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในมลรัฐ
นิวยอร์ก ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ขนาดของโรงเรียนมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนของนักเรียน โดยนักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา
ทางการอ่านและคณิตศาสตร์ต่ำกว่านักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

แลนเจนบัค (Langenbach, 1972, pp. 35-38 อ้างถึงใน สมมาศ ทองร่วง, 2537, หน้า 31)
ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เจตคติของครูที่มีต่อการใช้และการวางแผนการพัฒนาหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า
ครูที่มีประสบการณ์หรือมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหลักสูตร จะมีเจตคติทางบวกต่อการใช้
หลักสูตรและการวางแผนหลักสูตร มากกว่าครูที่ไม่มีประสบการณ์หรือไม่มีส่วนร่วม

เรแกน และลีทวูด (Regan & Leithwood, 1974, pp. 10-64 อ้างถึงใน สมมาศ ทองร่วง,
2537, หน้า 27) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หลักสูตรสำเร็จรูปสำหรับนักเรียนอนุบาลในเมือง
ออนตาริโอ ประเทศแคนาดา โดยใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หลักสูตรสำเร็จรูปสำหรับโรงเรียนอนุบาลมีดังต่อไปนี้ ปัจจัยเกี่ยวกับครู
ได้แก่ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร เจตคติต่อหลักสูตร และปรัชญาหลักสูตร ปัจจัยเกี่ยวกับ
หลักสูตร ได้แก่ ความชัดเจนในหลักสูตร การฝึกอบรมผู้ปฏิบัติการเผยแพร่แนวความคิดแนวปฏิบัติ
การนิเทศและติดตามผล การให้ข้อมูลย้อนกลับ ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหาร ได้แก่ การสนับสนุนของ
ผู้บริหาร และการนิเทศติดตามผล ปัจจัยเกี่ยวกับผู้เรียนได้แก่ นิสัยความสามารถของผู้เรียน เจตคติ
ของผู้เรียนต่อกิจกรรมหลักสูตร และปัจจัยเกี่ยวกับผู้ปกครองนักเรียน ได้แก่ เจตคติของผู้ปกครอง
ต่อหลักสูตร

วีเวียน (Vivian, 1996) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และรูปแบบการคิด
เรื่องการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรและสุขภาพ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าว
ช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพของแต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้น กล่าวคือยังคงมี
ผลสัมฤทธิ์คงเดิมเมื่อนำไปใช้สอนกับท้องถิ่นในลักษณะเดียวกัน การนำไปสอนพบความแตกต่าง
อย่างมีนัยสำคัญในด้านการฝึกอบรม ส่วนด้านเนื้อหา ด้านทักษะ และโดยรวมไม่แตกต่างกัน
สำหรับรูปแบบการคิด ด้านความรู้ ความจำ ความเข้าใจ และโดยรวมไม่แตกต่างกัน

ยูเนสโก (UNESCO, 1978, p. 66 อ้างถึงใน วิวัฒน์ สัมฤทธิ์เวชมาสัย, 2534, หน้า 27)

สรุปปัญหาการใช้หลักสูตรของบางประเทศในทวีปเอเชีย ซึ่งได้แก่ ประเทศอัฟกานิสถาน บังกลาเทศ อินเดีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และศรีลังกา ว่า ปัญหาการใช้หลักสูตรเป็นปัญหาเกี่ยวกับการขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และขาดการติดตามผลการใช้หลักสูตรของครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมครู เกี่ยวกับหลักสูตรขาดประสิทธิภาพ ขาดแคลนหลักสูตรของครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมครู เกี่ยวกับหลักสูตรขาดประสิทธิภาพ ขาดแคลนเอกสาร หลักสูตร ตำราเรียนไม่ทันสมัย ขาดแคลนหนังสืออ่านประกอบ และศูนย์พัฒนาหลักสูตร ขาดการวางแผนที่ดีในการนำหลักสูตรไปใช้

จากการศึกษาค้นคว้าผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ทำให้พิจารณาได้ว่า ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรนั้นเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านที่เกี่ยวกับตัวบุคคล เช่น ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และในด้านที่เกี่ยวข้องกับระบบการบริหารจัดการอื่น ได้แก่ การเตรียมความพร้อม การจัดทำหลักสูตร การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร) การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล การสรุปผล การดำเนินงาน รวมทั้งการปรับปรุงพัฒนา